

AGRESIVITATEA ÎN COMPORTAMENTUL ȘCOLARILOR MICI

Losii Elena, conf.univ.,
dr. în psihologie, Catedra Psihologie,
UPS "Ion Creangă"

CZU 159.922.7 :373.015.3

Abstract: *Research and official statistics report dramatic increase of aggressiveness in last three decades in many countries, including Moldova. Aggression and aggressive behaviour have become the most visible problem in the field of formal education. The experimental approach described in this article revealed that the aggressiveness is a phenomenon that is increasing nowadays.*

Keywords: *aggressive behavior, verbal aggression, physical aggression, negativity, irritability.*

În ultimii ani agresivitatea a devenit un comportament pe care îl întâlnim frecvent. Nu este un fenomen nou. A existat dintotdeauna și continuă să se manifeste. Comportamentul agresiv face parte din viața noastră, dar se manifestă diferit la fiecare dintre noi. Fiind un fenomen complex, cu diferită cauzalitate și o varietate de forme de manifestare, continuă să ia amploare în comportamentul copiilor. Un număr tot mai mare de școlari mici din ziua de azi manifestă mult mai des comportamente agresive, opoziționiste și provocatoare față de adulții semnificativi din viața lor, în special față de părinți, în comparație cu generațiile trecute. Perioada miciei școlarității este una de formare a personalității copilului, de extinderea sferei de relaționare, de însușire a comportamentelor adaptative, deaceea este foarte important de a le forma niște comportamente adecvate de reacționare în situații dificile, comportamente social-acceptate. Totodată este o perioadă de dezvoltare a echilibrelor emoționale și psihice, care sunt în general fragile și pot genera comportamente inadecvate: ostilitate, negativism, iritabilitate etc. Agresivitatea este o formă de comportament, orientată în sens

distructiv. Definierea fenomenului agresivității a ocupat un loc central în preocupările oamenilor de știință, de-a lungul timpului. Din păcate, datorită complexității acestui fenomen psihosocial, nu s-a ajuns la un consens general, existând o diversitate de puncte de vedere. Principalele teorii legate de agresivitate, se referă la rolul jucat de instinctualitate (impulsul nativ), de frustrare și teoria învățării sociale. Multe lucrări științifice, care au studiat fenomenul agresivității și au arătat că copiii de vârsta școlară mică și adolescenții, au deja dezvoltat și învățat, în această etapă a vieții, un model propriu al agresivității. Copiii învață agresivitatea, din primii ani de viață, de la părinți, persoanele apropiate familiei și ceilalți copii cu care interacționează. De asemenea, ei învață despre agresivitate și din filme, televiziune și desene animate. Odată ce copilul a învățat un comportament agresiv și acesta funcționează și aduce beneficii, el devine un tipar comportamental. Acest tipar, va fi multiplicat atunci când copilul se confruntă cu evenimente neplăcute, frustrante sau atunci când observă și alte persoane acționând agresiv.

Ne-am propus să studiem experimental prezența agresivității în comportamentelor elevilor de vârstă școlară mică din Republica Moldova. Astfel, în experiment au fost incluși 60 de elevi ai din clasa a IV. Am presupus că există diferențe în manifestarea comportamentului agresiv la școlarii mici în dependență de gen și mediu de trai. Pentru a verifica această afirmație am aplicat *Ancheta pentru determinarea tipului de agresivitate la școlarii mici* [1, p. 11] și testul proiectiv *Animalul inexistent* [1, p. 100]. Rezultatele obținute la scala agresivității fizice sunt ilustrate în figura 1.

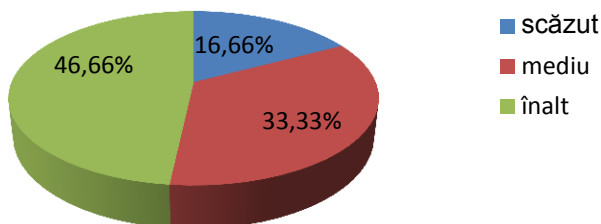

Fig. 1. Distribuția de rezultate privind agresivitatea fizică la școlarii mici

Rezultatele obținute sunt următoarele: 16,66% de elevi manifestă un nivel scăzut de agresivitate; 33,33% - nivelul mediu și pentru 46,66% - nivel înalt. La elevii cu nivel scăzut predomină o agresivitate fizică redusă, având următoarele caracteristici de bază: sunt calmi, liniștiți, cu un comportament firesc și reacții normale la situațiile vieții. 33,33% au un nivel mediu de manifestare a agresivității fizice. Ei demonstrează unele manifestări agresive, în mod elocvent situații care denotă afirmare acestora ca personalitate, aptitudinile și capacitățile sale în concordanță cu semenii sau în situații de succese școlare cum ar fi concurența. Cu regret, tocmai 46,66% de elevi posedă un nivel înalt de manifestare a agresivității fizice. Constatăm că la subiecții dați persistă o frecvență mai mare de agresivitate cu utilizarea forței fizice față de alte persoane, cu o intensitate mai mare. Pentru acești copii sunt specifice impulsivitatea, izbucnirile nervoase, dezechilibrul, tendința de a domina, nestăpânirea de sine. Cele mai frecvente forme se evidențiază lovituri, bătăi, îmbrâncirea, împingerea, înțeparea, zgârfirea, tragerea de păr, rănirea, punerea piedicilor, ruperea hainelor, distrugerea obiectelor, privatizarea bunurilor altor copii, refuzul de a realiza sarcinile școlare ș.a.

Ne-a interesat dacă există vre-o diferență în manifestarea comportamentului agresiv în funcție de gen. Rezultatele obținute la aceeași scală din anchetă sunt ilustrate în figura 2.

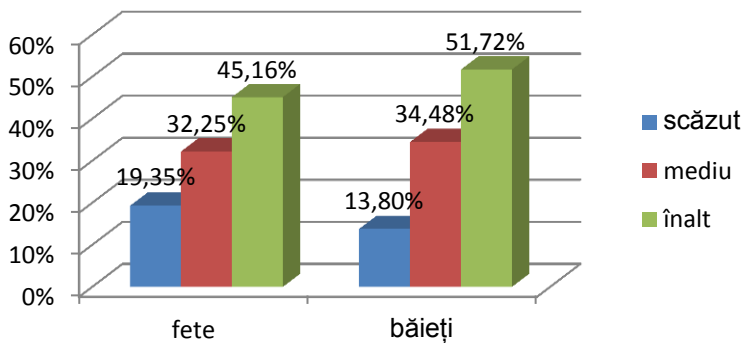

Fig. 2. Distribuția de rezultate privind indicile agresivității fizice la școlarii mici în dependență de gen

Rezultatele prezentate în figura 2 ne conduc spre următoarele constatări: 19,35% de fete manifestă un nivel scăzut de agresivitatea fizică; nivel mediu – 32,25%, iar pentru nivel înalt - 45,16 %. La băieți depistăm că pentru nivel scăzut se înregistrează 13,79% ; nivel mediu - 34,48 % și pentru nivel înalt 51,72 %.

Comparând datele elevilor concluzionăm că băieții manifestă o frecvență mai înaltă de agresivitate decât fetele. Pentru nivelul scăzut băieții au obținut o valoare de 13,79% , în timp ce fetele indicând 19,35 %. In ceea ce privește nivelul mediu băieții înregistrează (34,48 %), pe când fetele care denotă un nivel mediu de agresivitate fizică în comportamentul său sunt 32,25 %. Nivelul înalt de agresivitate fizică manifestă tocmai 51,72% de băieți, iar fetele 45,16%.

În funcție de mediul de trai al copiilor, la scala agresivității fizice am obținut următoarele rezultate, ilustrtrrate în fig. 3.

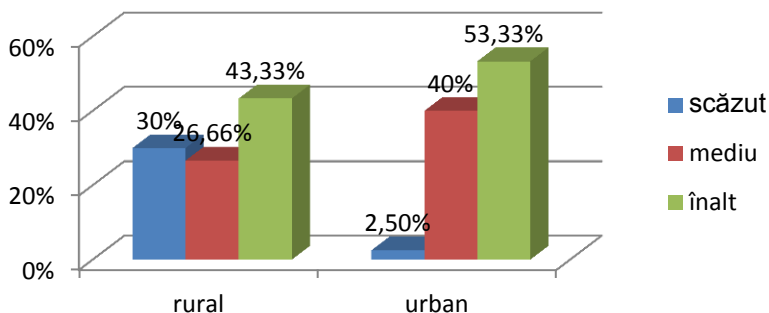

Fig. 3. Distribuția de rezultate privind indicii agresivității fizice la școlarii mici în dependență de mediu

Rezultatele obținute sunt următoarele: în mediul rural agresivitatea fizică pentru nivel scăzut atestă 30% de elevi; nivel mediu – 26,66%, iar pentru nivel înalt - 43,33 %. În mediul urban se constată pentru nivel scăzut 2,50% ; nivel mediu - 40 % și pentru nivel înalt - 53,33%. Comparând datele elevilor concluzionăm că copiii ce trăiesc în mediul urban manifestă o frecvență mai înaltă de agresivitate decât mediul rural. Astfel, constatăm că 53,33% elevi din mediul urban au acumulat un nivel înalt manifestare a agresivității fizice, iar în mediul rural - 43,33%. Nivelul scăzut constatăm la 2,50% de copii din mediul urban, în timp ce cei din mediul rural - 30%.

Rezultatele obținute la scala agresivității indirecte sunt ilustrate în figura 4.

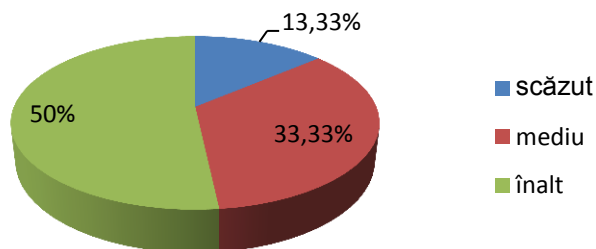

Fig. 4. Distribuția datelor privind variabila „agresivitatea” indirectă la școlarii mici

Constatăm că 13,33 % de elevi manifestă nivel scăzut de agresivitate indirectă, 33,33% - nivel mediu și tocmai 50% - manifestă agresivitate înaltă. Acești elevi pot să-și direcționeze agresivitatea sa în mod indirect spre o anumită persoană, cum ar fi glumele, bârfele, dar și agresivitate care poate să nu fie îndreptată spre cineva anume, care se poate exterioriza prin bătăi cu pumnul în masă, strigăte, tropăitul din picioare.

În figura 5 și 6 am prezentat rezultatele obținute la scala agresivității indirecte în funcție de gen și mediul de proveniență al copiilor.

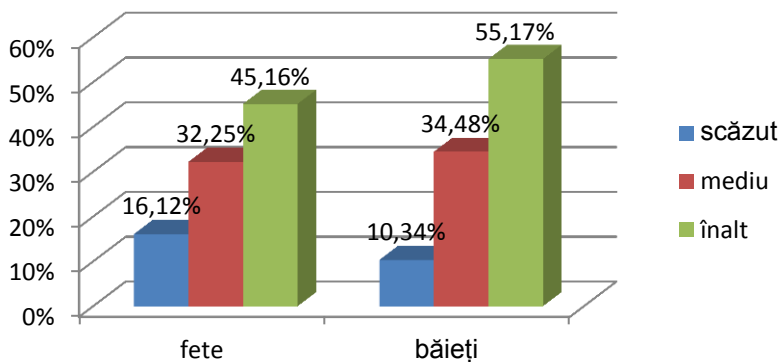

Fig. 5. Distribuția datelor școlarii mici privind agresivitatea indirectă în dependență de gen

Observăm că procentajul băieților ce manifestă agresivitate indirectă în comportamentul său de nivel înalt este mai mare (55,17%) în comparație cu fetele, care au acumulat 45,16%. La fel și nivelul mediu este specific mai mult băieților, care au acumulat un procentaj de 34,48 % în comparație cu fetele, care au acumulat 32,25%. Nivelul jos de manifestare a comportamentelor agresive indirecte este deținut de fete – 16,12 %, iar băieții au acumulat – 10,34%.

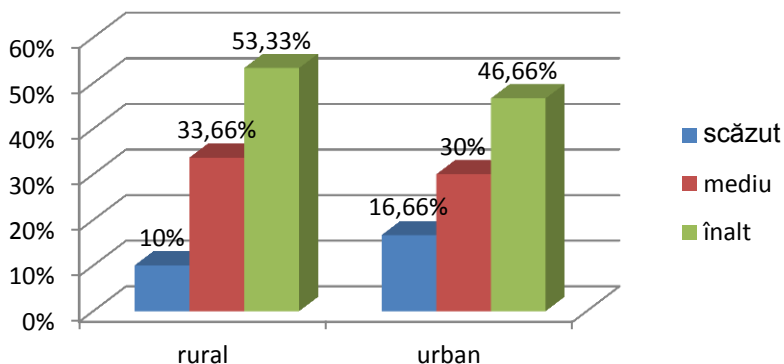

Fig. 6. Distribuția de rezultate privind agresivitatea indirectă la școlarii mici în dependență de mediu

Comparând rezultatele obținute de elevi la scala agresivității fizice și celei indirecte la școlarii mici în dependență de mediu, constatăm că spre deosebire de agresivitatea fizică, care este mai mult specifică elevilor din mediul urban, agresivitatea indirectă deține întâietate în manifestarea comportamentală a elevilor din mediul rura. Tocmai 53,33% de elevi din mediul rural au un nivel înalt de manifestare a agresivității indirecte, 33,66% - nivel mediu și 10% - nivel jos. Iar cei din mediul urban 46,66 % au un nivel înalt de manifestare a agresivității indirecte, 30% - nivel mediu și 16,65% - nivel jos.

Rezultatele obținute la scala iritare sunt prezentate în figura 7.

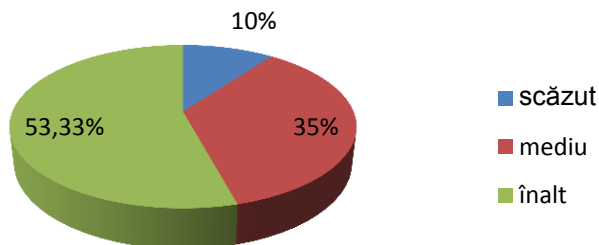

Fig.7. Distribuția datelor privind indicele iritării la școlarii mici

Datele denotă că iritarea de nivel scăzut manifestă 10 % din școlarii mici testați, 35 % - nivel mediu al iritabilității, pentru care este caracteristic pierderea echilibrului emoțional, nemulțumirea, respingerea altora etc. și 53,33 % au obținut nivel înalt caracterizat prin impulsivitate, grosălanie, brutalitate, asprime.

În funcție de gen manifestarea iritabilității în comportamentul școlarii mici este ilustrată în figura 8.

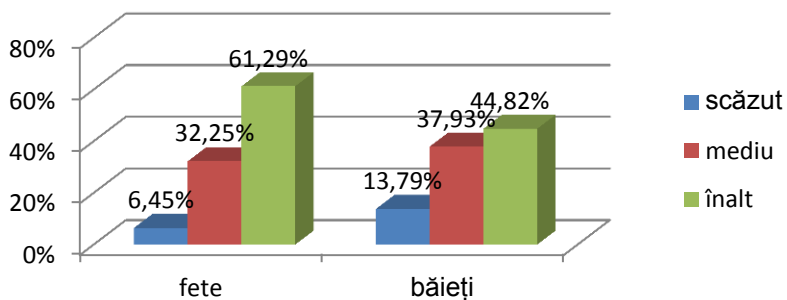

Fig.8. Distribuția de rezultate privind iritarea la școlarii mici în dependență de gen

Rezultatele privind iritarea la școlarii mici în dependență de gen sunt următoarele: observăm că 6,45% din fete posedă nivel scăzut,

32,25% - nivel mediu și 61,29% - nivel înalt. Băieții au acumulat 13,79% nivel scăzut, 37,93% - nivel mediu și 44,82% - nivel înalt. Comparând rezultatele elevilor observăm că nivel mai înalt de manifestare a iritării în comportament o au fetele: tocmai 61,29% manifestă nivel înalt. Fetele sunt cele care își exteriorizează emoțiile negative chiar în cazul micilor perturbări. Rezultatele obținute ne conduc spre ideea că ele sunt mai irascibile și impulsive.

În funcție de mediul de proveniență al copiilor, rezultatele obținute sunt prezentate în figura 9.

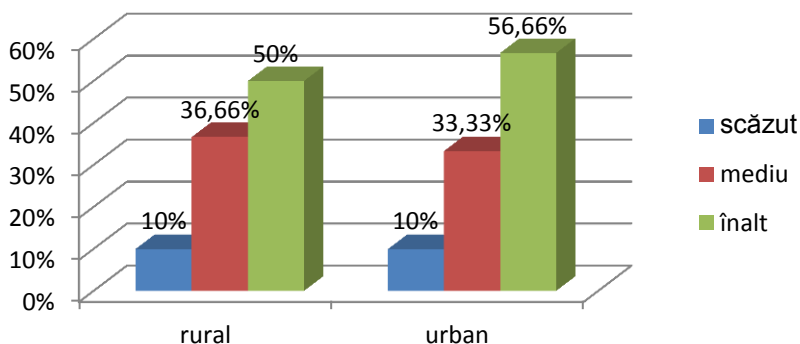

Fig. 9 Distribuția de date privind iritarea la școlarii mici în dependență de mediu

Analizând rezultatele obținute, observăm că iritarea este un mod specific de a reacționa al școlarii mici din mediul urban. Tocmai 56,66% dețin nivel înalt de manifestare a iritării. În schimb nivelul mediu de manifestare al iritării o dețin cei din mediul rural (36,66%) comparativ cu cei din mediul urban (33,33%).

Rezultatele obținute de școlarii mici la scala agresivității verbale sunt prezentate în figura 10

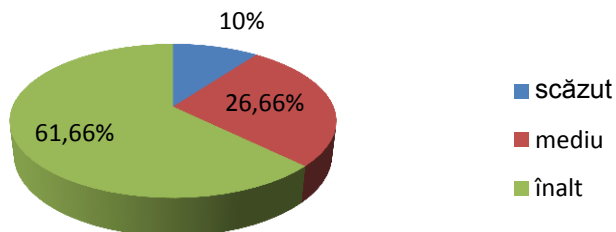

Fig. 10. Distribuția datelor privind indicile agresivității verbale la școlarii mici

Constatăm că tocmai 88,32% din elevi manifestă nivel înalt (61,66%) sau mediu (26,66%) de manifestare a agresivității verbale. Cu regret, observăm din rezultatele obținute că elevii de vârstă școlară mică își pot manifesta emoțiile negative sub formă de strigăte, amenințări, înjurări, blestemuri, ceartă.

În funcție de gen rezultatele obținute la scala agresivității verbale sunt prezentate în figura 11.

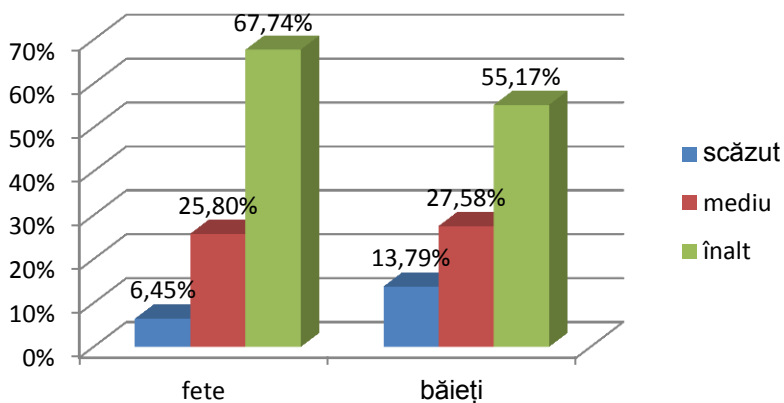

Fig. 11. Distribuția de date privind indicile general al agresivității verbale la școlarii mici în dependență de gen

Analizând rezultatele obținute la scala agresivității verbale constatăm că este mai mult specifică fetelor în manifestare. Astfel, tocmai 67,74% din fete denotă un nivel înalt de manifestare a agresivității verbale, 25,80% - nivel mediu și 6,45% - nivel scăzut. Băieții au obținut următoarele rezultate: 13,79% - nivel scăzut, 27,58% - nivel mediu, 55,17% - nivel înalt de manifestare a agresivității verbale.

În funcție de mediul de proveniență al copiilor, rezultatele obținute la scala agresivității verbale sunt prezentate în figura 12.

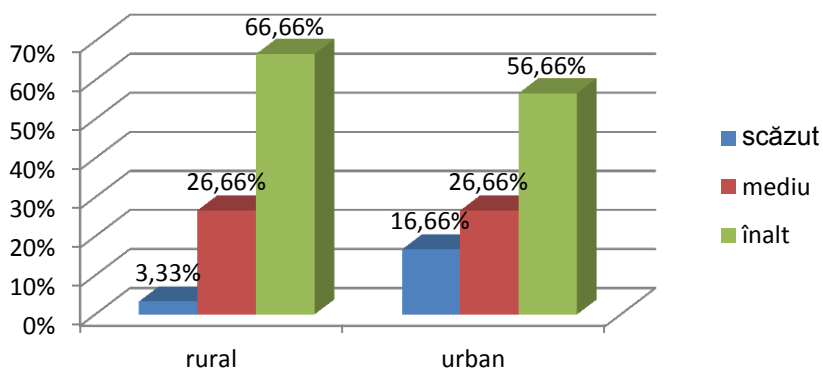

Fig. 12. Distribuția de date privind indicile agresivității verbale în dependență de mediu

Constatăm că recurg la agresivitate verbală cel mai des elevii din mediu rural. 66,66% din subiecții testați din mediul rural au acumulat nivel înalt de manifestare a agresivității verbale, 26,66% - nivel mediu și 3,33% - nivel scăzut. Pe când elevii din mediul urban 56,66% manifestă nivel înalt de agresivitate verbală, 26,66% - nivel mediu și 16,66% - nivel scăzut.

Aceste constatări sunt confirmate și de rezultatele obținute la testul proiectiv Animalul inexistent. Rezultatele obținute la această probă sunt ilustrate în figura 13.

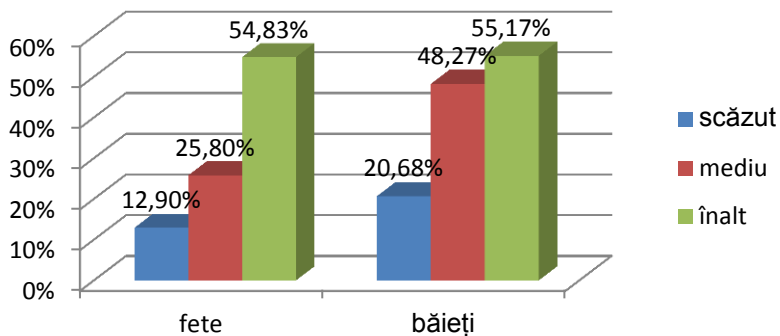

Fig.13. Distribuția de rezultate privind agresivitatea în dependență de gen

Băieților le este mai mult specific manifestarea comportamentului agresiv. Astfel, 55, 17% din ei posedă nivel înalt, 48,27% - nivel mediu și 20,68% - nivel scăzut. Iar fetele au obținut următoarele rezultate: 54,83% - nivel înalt al agresivității, 25,80% - nivel mediu și 12,90% - nivel scăzut.

Rezultatele obținute la testul proiectiv Animalul inexistent în funcție de mediul de proveniență al copiilor sunt ilustrate în figura 14.

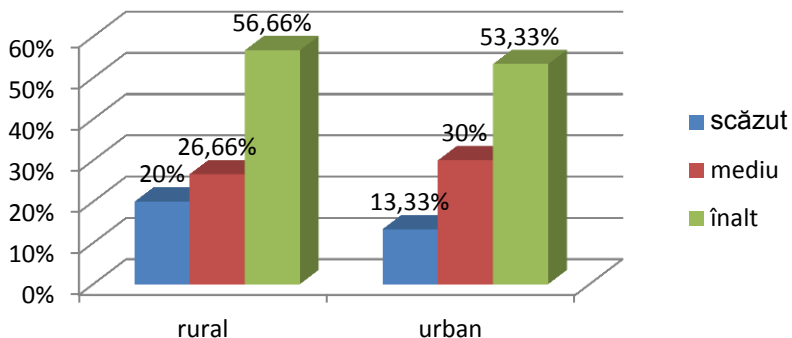

Fig. 14. Distribuția de rezultate privind agresivitatea în dependență de mediu

Analizând rezultatele obținute la testul proiectiv Animalul inexistent putem constata următoarele: nivelul înalt de manifestare a agresivității este specific elevilor din mediul rural – 56,66%; nivel mediu - 26,66%, iar nivel scăzut – 20% . Din elevii din mediul urban 53,33% au obținut nivel înalt de manifestare a agresivității, 30% - nivel mediu și 13,33% - nivel scăzut.

Deci, în concluzie, am constatat că fenomenul agresivității este prezent în comportamentul elevilor de vârstă școlară mică. Tocmai 61,66% din cei testați au obținut nivel înalt de manifestare a agresivității verbale și 46,66% - nivel înalt de manifestare a agresivității fizice. Băieții adoptă mai mult comportamente agresive fizice (51,72% - nivel înalt), iar fetele recurg la iritare (61,29% - nivel înalt) și agresivitate verbală (67,74% - nivel înalt). Sunt niște cifre îngrijorătoare, care ridică multe semne de întrebare profesorilor, părinților, psihologilor, legate de cauzele apariției, modalități de preîntâmpinare și diminuare. Este necesar de a studia mai profund și complex acest fenomen pentru a elucida dificultățile de natură psihologică care afectează dezvoltarea sferei emoționale, personalitatea și dezvoltarea armonioasă a școlarului mic.

Bibliografie:

1. Losii E. Psihodiagnoza agresivității. Chișinău: UPS "I. Creangă", 2016. 135 p.
2. Marian C. Agresivitatea în școală. Cluj-Napoca: Editura Limes. 2011. 267 p.
3. Mitrofan N. Agresivitatea umană în Neculau, A. (coord.), Psihologie socială. Aspecte contemporane. Iași: Editura Polirom, 1996. pp. 433 – 443.
4. Petermann F., Petermann U. Program terapeutic pentru copiii agresivi. Cluj Napoca: Editura RTS, 2006. 330 p.
5. Șoitu, L., Hăvărneanu C. Agresivitatea în școală. Iași: Ed. Universitarie 2001. 239 p.
6. <http://www.lapsiholog.com/agresivitatea-la-copii.html>

